

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กอายุแรกเกิดถึง 1 ปี 6 เดือน ของผู้เลี้ยงดูที่มารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

พัชณี วินะสนธิ, วท.บ., รพ.ม.*

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพหรือเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูค่อนข้างน้อย **วัตถุประสงค์** เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จะทำให้ได้ข้อมูลและแนวทางที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพเด็กผู้ป่วยและวิธีการ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจในกลุ่มผู้เลี้ยงดูที่นำเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 1 ปี 6 เดือน ที่มารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ปีงบประมาณ 2552 ด้วยแบบสัมภาษณ์ปลายปิดและเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การเลือกกลุ่มตัวอย่างอาศัยวิธีสุ่มอย่างง่าย เนื้อหาแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติและความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการศึกษา: เก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง 297 ราย ใช้เวลาทั้งสิ้น 7 เดือน พบว่าส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงดูเป็นมารดาร้อยละ 78.5 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 25-35 ปี ร้อยละ 45.8 เด็กที่ดูแลมีอายุระหว่าง 1-6 เดือน ร้อยละ 73.7 ที่อยู่ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมาและอยู่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 72.7 สถานภาพสมรส ร้อยละ 95.3 การศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญา ร้อยละ 66.3 ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 38.7 รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 60.7 และส่วนใหญ่เด็กมีพี่น้องเพียง 1 คน ร้อยละ 52.2 ภาพรวมด้านทัศนคติการเลี้ยงดูเด็กอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.2 ± 1.1 ภาพรวมของความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกมองอยู่ในระดับน้อย 2.5 ± 0.8 ภาพรวมของการได้รับความรู้คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.0 ± 0.6 ภาพรวมพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กที่ต้องอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.2 ± 0.7 ความสัมพันธ์ของผู้เลี้ยงดูกับเด็ก อายุของผู้เลี้ยงดู การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนของครอบครัว และจำนวนพี่น้องของเด็กต่างกัน จะมีทัศนคติ ความเชื่อและการได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กแตกต่างกัน คุณลักษณะของผู้เลี้ยงดูที่ต่างกันมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กในภาพรวม ($r = 0.048, p = .405$) **สรุป:** ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่มีผลต่อภาพรวมของพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก อายุแรกเกิดถึง 1 ปี 6 เดือน ของผู้เลี้ยงดูที่มารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก ทัศนคติการเลี้ยงดูเด็ก ความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก คลินิกสุขภาพเด็กดี

Abstract: Factors Influencing Behavior in Upbringing of Infants (from 0 to 1 Year 6 Months of Age) in Caregivers at Well Baby Clinic, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital

Patchanee Weenasonthi, B.Sc, M.P.A*

Department of Community Medicine, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital, Nakhon Ratchasima 30000

Nakhon Ratch Med Bull 2010; 34: 177-84.

Nowadays, few studies of the infant upbringing behavior of caregivers were published. **Aim:** To study the factors influencing behavior in upbringing of infants in caregivers at Well baby clinic, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital which will be the new data or guideline for promoting the child health. **Participants & Methods:** This survey research was conducted in the infants (newborn to 1 year 6 months) caregivers at Well Baby Clinic, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital in Fiscal year 2009. The simple random sampling was used to collect the participants to respond to the questionnaires including the attitudes, the beliefs and the behavior of infant-caring. The data were analyzed. **Results:** Two hundred and ninety-seven persons were enrolled in 7 month-duration. Most of caregivers were mother 78.5%, their age 25-35 years was 45.8%, infants age 1-6 months were 73.7%, residence in Nakhon Ratchasima province and out of municipality 72.7%, marriage 95.3%, under graduate education 66.3%, jobless 38.7%, average family income <10,000 baht per month 60.7%, only one child 52.2%. Average overall correct attitudes, beliefs, obtained knowledge of infant caring and infant upbringing behavior of caregivers were 3.2 ± 1.1 (moderate), 2.5 ± 0.8 (low), 3.0 ± 0.6 (moderate) and 3.2 ± 0.7 (moderate), respectively. Relationship between caregiver and infants, their age, education, occupation, monthly family income, number of sibling had effect to the attitude, beliefs and the obtained knowledge in infant caring. The characteristics of caregivers had not affected to the overall infant upbringing behaviors of caregivers and no factors that influenced the overall infant upbringing behavior of caregivers ($r 0.048$, $p.405$). **Conclusion:** No associated factors that influenced the overall infant upbringing behaviors of caregivers at well baby clinic, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital.

Keyword: Infant upbringing behavior, child-caring attitude, child-caring belief, caregivers, well baby clinic

ภูมิหลัง

การเลี้ยงดูเด็กในช่วงปฐมวัยอายุ 0-5 ปี ยังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศและผลที่เกิดแก่เด็กในระยะแรกเกิดถึง 5 ปี ส่วนใหญ่มาจากพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็ก ซึ่งในบทบาทของบุคลากรสาธารณสุขที่มีหน้าที่ในการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพเด็ก 0-5 ปี ในคลินิกสุขภาพเด็กดีในสถานบริการสาธารณสุขทุกแห่ง จึงควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และ

ที่ผ่านมายังมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพหรือเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูค่อนข้างน้อย ทำให้ขาดข้อมูลสนับสนุนในการปรับปรุงและพัฒนางานในคลินิกสุขภาพเด็กดี รวมทั้งการให้บริการส่งเสริมสุขภาพยังมีรูปแบบเดิม ดังนั้นการศึกษาระดับที่เกี่ยวกับองค์และความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูในโรงพยาบาลมหาสารคามราชสีมา จะทำให้ได้ข้อมูลและ

แนวทางที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนา งานส่งเสริมสุขภาพเด็กในคลินิกสุขภาพเด็กดีของโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขต่อไป

วิธีการศึกษา

รูปแบบการศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจในกลุ่มผู้เลี้ยงดูที่นำเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 1 ปี 6 เดือน ที่มารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ปีงบประมาณ 2552 การคำนวณขนาดตัวอย่างใช้ข้อมูลของเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี 6 เดือนที่มารับบริการในปีงบประมาณ 2551 (จำนวน 1,160 คน) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการของทาโรยามานะ กำหนดระดับนัยสำคัญ.05 ค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5.00 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 297 คน นำไปใช้จริงโดยการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ปลายปิดและเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายใน ได้แก่ทัศนคติและความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็ก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายนอก ได้แก่การได้รับความรู้คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็ก และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นของเด็ก เป็นแบบ Likert scale จำนวน 5 ระดับ

เนื้อหาแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติและความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็ก โดยสอบถามความเห็นว่าเป็นอย่างไร ประกอบด้วย การเลี้ยงดูเด็กควรเป็นหน้าที่ของมารดาเท่านั้น, อุ้มเด็กมาก จะทำให้เด็กติดมือ, ห้ามตัดเล็บให้เด็ก จนกว่าอายุครบ 1 เดือน, ให้โกนผมไฟตอนอายุครบ 1 เดือน ผมจะได้ตก, ต้องจับให้เด็กนอนคว่ำหัวจะทุยได้รูปสวย, ให้ใช้ปัสสาวะเด็กกวาดปาก ลิ่นจะได้ไม่เป็นฝ้า, ใส่กำไลข้อเท้า หรือสร้อยข้อมือให้เด็ก จะทำให้เด็กสวยน่ารัก, คัดขาคเด็กหลังอาบน้ำเมื่อโตขึ้น ขาจะโตตรงสวย และให้ใช้ดอกอัญชันหรือกานพลู ทาหัวให้เด็กหัวจะได้

ดกดำ ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก โดยสอบถามเกี่ยวกับการ ได้รับความรู้และคำแนะนำต่าง ๆ จากบุคคลในครอบครัว จากแพทย์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา, จากพยาบาลโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา, จากสื่อโทรทัศน์, จากสื่อหนังสือพิมพ์, จากหนังสือ/นิตยสารเกี่ยวกับการดูแลเด็กและจากอินเทอร์เน็ต ส่วนพฤติกรรมการเล่นของเด็ก โดยถามถึงความถี่ในการปฏิบัติ เกี่ยวกับ การอุ้มโอบกอดเด็ก, การหยอกล้อกับเด็ก, การหาของเล่นที่เหมาะสมตามวัยให้เด็ก, การเช็ดตัวลดไข้ให้เมื่อเด็กเป็นไข้, การพาเด็กไปพบแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเมื่อเด็กเจ็บป่วย, การซื้อยาให้กินเองเมื่อเด็กเจ็บป่วย, การใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำต้มสุก หรือแปรงขนอ่อนทำความสะอาดลิ้น/ฟันเด็ก หลังให้นม/อาหาร, การพาเด็กไปพบทันตแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อตรวจฟันและช่องปากตามนัด, การปล่อยให้เด็กอยู่คนเดียวและการเก็บสิ่งของต่าง ๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ให้ไกลจากมือหรือตัวเด็ก

การเก็บรวบรวมข้อมูล ให้กลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมเข้าร่วมการศึกษาตอบแบบสอบถามหรือถูกสัมภาษณ์ในกรณีที่ถูกผู้วิจัยสุ่มแบบสุ่มแบบคนเดียว ทำให้ไม่สามารถตอบแบบสอบถามเองได้ ในการมารับบริการที่คลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ทุกวันอังคาร ระหว่างเวลา 8.00-12.00 น. จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ออกมาทำการวิเคราะห์โดยข้อมูลทั่วไปแสดงในรูปความถี่ ร้อยละ ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องและพฤติกรรมการเล่น ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยค่า t-test และค่า F-test เปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟอความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง 297 ราย ใช้เวลาทั้งสิ้น 7 เดือน พบว่าผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่เป็นมารดา 233 ราย (ร้อยละ 78.5) อายุอยู่ในช่วง 25-35

ปี 136 ราย (ร้อยละ 45.8) เด็กที่ดูแลมีอายุระหว่าง 1-6 เดือน 219 ราย (ร้อยละ 73.7) เขตที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีอยู่นอกเขตเมืองหรืออยู่นอกอำเภอเมือง ร้อยละ 72.7 สถานภาพสมรสอยู่ 283 ราย (ร้อยละ 95.3) การศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่ามัธยมศึกษา

ตอนปลายหรือ ปวช. ลงมา ร้อยละ 66.3 ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 38.7 รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 60.7 และส่วนใหญ่เด็กมีพี่น้องเพียง 1 คน ร้อยละ 52.2 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะของผู้เลี้ยงดู

คุณลักษณะของผู้เลี้ยงดู	จำนวน (ราย) (ร้อยละ) n=297	คุณลักษณะของผู้เลี้ยงดู	จำนวน (ราย) (ร้อยละ) n=297
1. ความสัมพันธ์กับเด็ก		5. สถานภาพสมรส (ต่อ)	
- บิดา	40 (13.5)	- แยก	8 (2.7)
- มารดา	233 (78.5)	- หม้าย	0
- ปู่ ย่า ตา ยาย	18 (6.0)	6. การศึกษาชั้นสูงสุด	
- ป้า น้า อา	5 (1.7)	- ประถมศึกษา	60 (20.2)
- ผู้รับจ้างเลี้ยงเด็ก	0	- มัธยมศึกษาตอนต้น	61 (20.5)
- อื่น ๆ	1 (0.3)	- มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	76 (25.6)
2. อายุของผู้เลี้ยงดู		- ปวส./อนุปริญญา	28 (9.4)
- 15-20 ปี	37 (12.5)	- ปริญญาตรี	60 (20.2)
- >20-25 ปี	55 (18.5)	- สูงกว่าปริญญาตรี	12 (4.1)
- >25-30 ปี	72 (24.2)	- ไม่ได้เรียน	0
- >30-35 ปี	64 (21.6)	7. อาชีพ	
- >35-40 ปี	41 (13.8)	- ข้าราชการ, พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	36 (12.1)
- >40 ปี	28 (9.4)	- พนักงานบริษัท/เอกชน	73 (24.6)
3. อายุเด็ก		- ลูกจ้างประจำ/ชั่วคราว รัฐ/รัฐวิสาหกิจ	16 (5.4)
- ต่ำกว่า 1 เดือน	3 (1.01)	- ค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัว	57 (19.2)
- 1-6 เดือน	219 (73.7)	- ไม่ได้ประกอบอาชีพ	115 (38.7)
- >6-12 เดือน	45 (15.2)	8. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว	
- >12 เดือน	30 (10.1)	- ต่ำกว่า 10,000 บาท	180 (60.6)
4. เขตที่อยู่อาศัย		- มากกว่า 10,000-20,000 บาท	72 (24.2)
- เขตเทศบาล จังหวัดนครราชสีมา	64 (21.6)	- มากกว่า 20,000-30,000 บาท	26 (8.8)
- ตำบลอื่น ๆ จังหวัดนครราชสีมา	112 (37.7)	- มากกว่า 30,000 บาท ขึ้นไป	19 (6.4)
- อำเภออื่น ๆ จังหวัดนครราชสีมา	104 (35.0)	9. จำนวนพี่น้องของเด็ก (นับรวมตัวเด็กด้วย)	
- จังหวัดอื่น ๆ	17 (5.7)	- 1 คน	155 (52.2)
5. สถานภาพสมรส		- 2 คน	94 (31.7)
- คู่	283 (95.3)	- 3 คน	45 (15.1)
- หย่า	6 (2.0)	- มากกว่า 3 คน	3 (1.0)

ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายใน พบว่าภาพรวมด้านทัศนคติการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.2 ± 1.1 โดยการอุ้มเด็กมากจะทำให้เด็กติดมือมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือการเลี้ยงดูเด็กควรเป็นหน้าที่ของมารดาเท่านั้น ส่วนภาพรวมของความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็กที่ไม่ถูกต้องอยู่ในระดับน้อย 2.5 ± 0.8 โดยมีความเชื่อว่าการตัดขาเด็กหลังอาบน้ำเมื่อโตขึ้นขาจะไ้ตรงสวยมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือต้องจับให้เด็กนอนคว่ำห้าวจะทุยได้รูปสวย และการใช้ดอกอัญชันหรือกานพลูทาผิวให้เด็กก็ว่าจะได้ดำตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายนอก พบว่าภาพรวมด้านการได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.0 ± 0.6 โดยได้รับความรู้/คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กจากบุคคลในครอบครัวมากเป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมาคือจากแพทย์และพยาบาล นิตยสาร/หนังสือเกี่ยวกับการดูแลเด็ก สื่อโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต เป็นลำดับสุดท้าย ดังตารางที่ 2

พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กก่ต้นการให้นมแม่อาหารเสริม พบว่ามารดาเลี้ยงดูเด็กด้วยนมแม่อย่างเดียว น้อยกว่า 6 เดือน จำนวน 224 คน (ร้อยละ 75.4) เริ่มให้อาหารเสริมครั้งแรกเมื่อเด็กอายุน้อยกว่า 6 เดือน จำนวน 141

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเลี้ยงดูเด็ก

	ค่าเฉลี่ย n=297	การแปลผล
ปัจจัยภายใน		
ทัศนคติการเลี้ยงดูเด็ก	3.2+1.1	ปานกลาง
- อุ้มเด็กมากจะทำให้เด็กติดมือ	3.4+1.4	
- การเลี้ยงดูเด็กควรเป็นหน้าที่ของมารดาเท่านั้น	3.0+1.5	
ความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็ก	2.5+0.8	น้อย
- การตัดขาเด็กหลังอาบน้ำเมื่อโตขึ้นขาจะไ้ตรงสวย	3.4+1.3	
- ต้องจับให้เด็กนอนคว่ำห้าวจะทุยได้รูปสวย	3.1+1.3	
- การใช้ดอกอัญชันหรือกานพลูทาผิวให้เด็กก็ว่าจะได้ดำ	2.6+1.3	
- ห้ามตัดเล็บให้เด็กจนกว่าอายุครบ 1 เดือน	2.5+1.5	
- ให้โกนผมไฟตอนอายุครบ 1 เดือน ผมจะได้ดก	2.2+1.3	
- ให้ใช้ปัสสาวะเด็กกวาดปากลิ้นจะได้ไม่เป็นฝ้า	2.2+1.4	
- ใส่กำไลข้อเท้า หรือสร้อยข้อมือให้เด็กจะทำให้เด็กสวย น่ารัก	1.7+1.0	
ปัจจัยภายนอก		
การได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก	3.0+0.6	ปานกลาง
- จากบุคคลในครอบครัว	3.8+1.0	
- จากแพทย์โรงพยาบาลมหาราชธานี	3.7+1.1	
- จากพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชธานี	3.7+1.1	
- จากหนังสือ/ นิตยสารเกี่ยวกับการดูแลเด็ก	3.1+1.2	
- จากสื่อโทรทัศน์	2.9+1.1	
- จากจากสื่อหนังสือพิมพ์	2.0+1.1	
- จากอินเทอร์เน็ต	1.7+1.2	

คน (ร้อยละ 47.5) ผู้เลี้ยงดูพาเด็กไปตรวจสุขภาพและรับวัคซีนตามนัดทุกครั้งเกือบทุกครั้ง จำนวน 279 คน (ร้อยละ 93.9) พฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการ การดูแลเมื่อเจ็บป่วย การดูแลฟันและช่องปาก และการเฝ้าระวังอุบัติเหตุในเด็ก ในภาพรวมพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.2 ± 0.7 ดังตารางที่ 3 โดยพฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ การเฝ้าระวังอุบัติเหตุในเด็ก การดูแลเด็กเมื่อเจ็บป่วย และการดูแลฟันและช่องปากตามลำดับ

ในรายด้านพบว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีการปฏิบัติมากเกี่ยวกับการหยอกล้อกับเด็ก ด้านการเฝ้าระวังอุบัติเหตุในเด็ก มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับเก็บสิ่งของต่างๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ให้ไกลจากมือหรือตัว ด้านการดูแลเด็กเมื่อเจ็บป่วย มีการปฏิบัติมากเกี่ยวกับการพาเด็กไปพบแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเมื่อเด็กเจ็บป่วย ด้านการดูแลฟันและช่องปาก มีการปฏิบัติปานกลางเกี่ยวกับใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำต้มสุก หรือแปรงขนอ่อนทำความสะอาดลิ้น/ฟันเด็ก หลังให้นม/อาหาร

เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้เลี้ยงดูกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเลี้ยงดูเด็กพบว่า ความสัมพันธ์ของผู้เลี้ยงดูกับเด็ก อายุของผู้เลี้ยงดู การศึกษา อาชีพ รายได้ ต่อเดือนของครอบครัว และจำนวนพี่น้องของเด็กต่างกัน จะมีทัศนคติ ความเชื่อและการได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน ส่วนเขต

ตารางที่ 3 พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก

พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก	ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	4.4+0.7	มากที่สุด
ด้านการเฝ้าระวังอุบัติเหตุในเด็ก	3.0+0.6	ปานกลาง
ด้านการดูแลเด็กเมื่อเจ็บป่วย	2.9+1.5	ปานกลาง
ด้านการดูแลฟันและช่องปาก	2.3+1.2	น้อย
รวม	3.2+0.7	ปานกลาง

ที่อยู่อาศัยและสถานภาพสมรสของผู้เลี้ยงดูต่างกัน มีทัศนคติ ความเชื่อ และการได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้เลี้ยงดูกับพฤติกรรมการเลี้ยงดู พบว่า ผู้เลี้ยงดูที่มีเขตที่อยู่อาศัย สถานภาพสมรส และจำนวนพี่น้องของเด็กต่างกัน มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันในรายด้านบ้าง ส่วนความสัมพันธ์ของผู้เลี้ยงดูกับเด็ก อายุของผู้เลี้ยงดู การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนของครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน ($r = 0.048, p = .405$) แต่เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในด้านทัศนคติ ความเชื่อและการได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กในด้านการได้รับความรู้และคำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิจารณ์

ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กพบว่า ผู้เลี้ยงดูมีทัศนคติเกี่ยวกับการรู้เด็กมาก จะทำให้เด็กติดมือมากและการเลี้ยงดูเด็กควรเป็นหน้าที่ของมารดาเท่านั้น ซึ่งเป็นทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ฉะนั้นบุคลากรด้านสุขภาพควรให้ความรู้ที่ถูกต้องเนื่องจากการรู้เด็กมากและบ่อยเป็นการส่งเสริมพัฒนาเด็กที่มีความสำคัญ เด็กจะกระตือรือร้นในการเรียนรู้และมีพัฒนาการที่ดีต่อไป ด้านความเชื่อเรื่องของการตัดขาเด็กหลังอาบน้ำเมื่อโตขึ้นขาจะได้ตรงสวยและการจับเด็กนอนคว่ำหัวจะทุยได้รูปสวยนั้น อาจเป็นอันตรายต่อเด็กถ้าทำไม่ถูกต้องและรุนแรง รวมทั้งหากไม่ดูแลเด็กตลอดเวลาอาจเกิดอุบัติเหตุกับเด็กในเรื่องการถูกหมอน ผ้าห่มอุดกั้นทางเดินหายใจ ทำให้เด็กเสียชีวิตได้ ด้านปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กพบว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กมักได้รับความรู้

คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กจากบุคคลในครอบครัว ได้แก่ บิดา ปู่ย่า ตายาย มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จันทรา สิทธิโชคและนวลศรี วิจารย์ที่เสนอแนะให้ผู้เลี้ยงดูด้านสุขภาพควรให้ความรู้คำแนะนำที่ถูกต้องกับบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะบิดาหมด้วย

พฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูเด็ก ด้านพฤติกรรมกรรมการให้อาหารตามวัยพบว่า มารดาเลี้ยงดูเด็กด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 6 เดือน เพียงร้อยละ 13.8 ส่งผลต่อให้อาหารเสริมอื่น ๆ เร็วกว่า 6 เดือน ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ให้ทารกกินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือน เกินร้อยละ 30.0⁽²⁾ ด้านพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การดูแลเด็กเมื่อเจ็บป่วย และการเฝ้าระวังอุบัติเหตุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า ผู้เลี้ยงดูมีพฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านพฤติกรรมกรรมการดูแลฟันและช่องปากอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 74.8 (222 คน) มีอายุต่ำกว่า 6 เดือน ส่วนใหญ่ฟันยังไม่ขึ้น ซึ่งทำให้ผู้เลี้ยงดู ไม่ได้พาไปพบทันตแพทย์ แต่อย่างไรก็ตามบุคลากรสาธารณสุขควรให้คำแนะนำว่าสามารถพาเด็กไปพบทันตแพทย์ได้ แม้ฟันจะยังไม่ขึ้น เพื่อรับคำแนะนำในการดูแลฟันและช่องปากที่ถูกต้อง ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติอยู่ในระดับเพียงปานกลางเกี่ยวกับใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำต้มสุก หรือแปรงขนอ่อนทำความสะอาดลิ้น/ฟันเด็ก หลังให้นม/อาหาร ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพของฟัน ทำให้ฟันผุได้ต่อไป

การเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้เลี้ยงดูกับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าผู้เลี้ยงดูที่เป็นมารดาได้รับความรู้คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กมากกว่า เนื่องจากการให้ความรู้คำแนะนำของบุคลากรด้านสุขภาพมักจะเน้นให้กับมารดาและผู้เลี้ยงดูที่มีอายุตรงกัน จะมีประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กและการใช้รับความรู้คำแนะนำที่แตกต่างกันได้ ส่วนผู้เลี้ยงดูที่มีการศึกษาชั้นสูงสุด และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว อาชีพ จำนวนพี่น้องของเด็กต่างกัน มีทัศนคติ ความเชื่อ และการได้รับความรู้

คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กต่างกัน ดังนั้นบุคลากรด้านสุขภาพจึงควรจะทำให้ความสำคัญกับความแตกต่างกันในผู้เลี้ยงดูแต่ละกลุ่มด้วย

การเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้เลี้ยงดูกับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดู พบว่า ผู้เลี้ยงดูที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการให้อาหารตามวัย และการตรวจสุขภาพและรับวัคซีนแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของจรัสศรี สุวรรณวงศ์และคณะ⁽³⁾ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เลี้ยงดูที่มีเขตที่อยู่อาศัยต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเฝ้าระวังอุบัติเหตุในเด็กแตกต่างกัน โดยผู้เลี้ยงดูที่มีเขตที่อยู่อาศัยตำบลในเมือง มีพฤติกรรมแตกต่างจากเขตที่อยู่อาศัยตำบลอื่น ๆ ในจังหวัดนครราชสีมาและผู้เลี้ยงดูที่มีการศึกษาชั้นสูงสุด จำนวนพี่น้องของเด็กต่างก็มีพฤติกรรมกรรมการดูแลเด็กเมื่อเจ็บป่วยและเฝ้าระวังอุบัติเหตุในเด็กแตกต่างกันเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดู พบว่า การได้รับความรู้คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กมีความสัมพันธ์ซึ่งบวกกับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูเด็ก และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นมารดา ร้อยละ 78.5 ได้รับความรู้คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กจากบุคคลในครอบครัวแพทย์และพยาบาลโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ซึ่งนักวิชาการด้านนี้หลายท่าน ได้แก่ จันทรา สิทธิโชคและคณะ⁽¹⁾ และ ชุศรี ติวสกุลและคณะ⁽⁴⁾ ได้แนะนำวิธีการในการถ่ายทอดความรู้ให้กลุ่มมารดาและผู้เลี้ยงดูเด็กได้แก่ ให้มีการสอนสุขศึกษาทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม มีการอบรมความรู้ อภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้

ดังนั้นบุคลากรสาธารณสุขที่ดูแลส่งเสริมสุขภาพเด็ก ควรมีแผนงานการให้ความรู้คำแนะนำแก่ผู้เลี้ยงดู ตลอดจนบุคคลในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อผู้เลี้ยงดู รวมทั้งควรพัฒนาคุณภาพของสื่อต้นอื่น ๆ เช่น โทรทัศน์หนังสือ นิตยสารเกี่ยวกับการดูแลเด็ก หนังสือพิมพ์และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ให้เข้าถึงกลุ่มผู้เลี้ยงดูให้มากขึ้น เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เลี้ยงดูมีพฤติ

กรรมการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องและเหมาะสมในอีกทาง เพื่อให้เด็กมีการเจริญเติบโต มีพัฒนาการที่ดีทุก ๆ ด้าน เป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป

สรุป

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่มีผลต่อภาพรวมของ พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กอายุแรกเกิดถึง ปี 6 เดือน ของ ผู้เลี้ยงดูที่มารับบริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลมหาราชธานนครราชสีมา แต่ความสัมพันธ์ของผู้เลี้ยงดูกับเด็ก อายุของผู้เลี้ยงดู การศึกษา อาชีพ รายได้ ต่อเดือนของครอบครัว และจำนวนพี่น้องของเด็กที่แตกต่างกัน มีทัศนคติ ความเชื่อ และการใช้ความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาาระบบบริการ โรงพยาบาลมหาราชธานนครราชสีมา ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย และให้คำปรึกษางานวิจัย ทีมงานส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มงานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลมหาราชธานนครราชสีมา และผู้เลี้ยงดูที่นำเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 1 ปี 6 เดือน มาใช้บริการที่คลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลมหาราชธานนครราชสีมาปีงบประมาณ 2552

เอกสารอ้างอิง

1. จันทิรา สิทธิโชค นวลศรี วิจารย์. บทบาทของบิดา มารดา ในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 2542. หน้า 50-60.
2. วิมล ธนสุวรรณ. นโยบายและแนวโน้มนำเกี่ยวกับสุขภาพ และกลยุทธ์ในการสร้างเสริมสุขภาพเด็ก. ใน: นิตยา ไทยภิรมย์, บรรณาธิการ. การสร้างเสริมสุขภาพเด็ก เล่มที่ 1 เชียงใหม่: บริษัทนพบุรีการพิมพ์จำกัด; 2551. หน้า 1-9.
3. จรัสศรี สุวรรณวงศ์ จงกล กาญจนบุญย์, กนกพร นาคปาน. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพเด็กแรกเกิด ปี ของมารดาที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 12 ชะลา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย; 2549.
4. ชุศรี ด้วงสุกุดพรศรี ศรีอัญญาพร พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรกของมารดาที่พานบุตรมารับการรักษาที่โรงพยาบาลวชิระภูเก็ต เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ กระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ 6; 24-26 มิถุนายน 2541; ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข; 2541.